

Do czego przydaje się „poddłużnik”

Przedsiębiorca poszukujący swojej wierzytelności może zaspokoić się z przedmiotów materialnych będących własnością dłużnika, jak i z różnorodnych praw przysługujących mu w stosunku do innych podmiotów, najczęściej współpracujących z dłużnikiem na stopie gospodarczej.

Brak dobrowolnej spłaty przez dłużnika wierzytelności zasądzonej prawomocnym orzeczeniem sądu powoduje najczęściej, że sprawa zostaje skierowana na drogę postępowania egzekucyjnego. Aby odzyskać należność, a jednocześnie zachować płynność finansową, przedsiębiorca musi zatem udać się do komornika. Prawo zapewnia wierzycielowi stosunkowo szeroki wachlarz instrumentów egzekucji roszczeń pieniężnych, wśród których najpopularniejsze to egzekucja z rachunku bankowego, z wynagrodzenia, z ruchomości oraz z nieruchomości (wieloetapowa oraz stosunkowo skomplikowana). Obok wymienionych wprost składników majątku dłużnika (wynagrodzenie, nieruchomość) ustawodawca przewiduje również możliwość skierowania egzekucji do innych wierzytelności przysługujących dłużnikowi w stosunku do osób trzecich. Obowiązujące przepisy pozwalają nawet, w określonych przypadkach, na wystąpienie przez wierzyciela z powództwem wobec osoby trzeciej, która nie chce współpracować z komornikiem w toku postępowania egzekucyjnego.

Przedsiębiorca poszukujący swojej wierzytelności może zaspokoić się zarówno z przedmiotów materialnych będących własnością dłużnika jak i z różnorodnych praw przysługujących mu w stosunku do innych podmiotów, najczęściej współpracujących z dłużnikiem na stopie gospodarczej.

Wierzytelność to szczególne prawo, polegające na możliwości domagania się od innego podmiotu określonego świadczenia. Świadczenie wynika najczęściej z umowy i może mieć charakter pieniężny albo niepieniężny (np. towar). Uprawnienie dłużnika do żądania wykonania przez osobę trzecią (zwaną potocznie przez komorników sądowych „trzeciodłużnikiem” lub „poddłużnikiem”) takiego świadczenia podlega zajęciu i egzekucji na podstawie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym. Jest to szczególny rodzaj egzekucji, z uwagi na występowanie podmiotu trzeciego – dłużnika naszego własnego dłużnika. Egzekucja z innych wierzytelności jest podobna do tej z wynagrodzenia (będącego także szczególnego rodzaju wierzytelnością). Przepisy o egzekucji z wynagrodzenia stosuje się zatem odpowiednio do egzekucji z innych wierzytelności.

Co podlega zajęciu

Wierzytelnościami podlegającymi zajęciu w postępowaniu egzekucyjnym są przede wszystkim:

- wierzytelności z różnego rodzaju umów, zarówno ze świadczeniem pieniężnym jak i niepieniężnym (np. w sektorze budowlanym popularnymi wierzytelnościami podlegającymi zajęciu są kaucje gwarancyjne pozostawiane przez wykonawców lub podwykonawców inwestorom na poczet rękojmi czy gwarancji na określony okres),
- wierzytelności z tytułu pobieranego zasiłku dla bezrobotnych (z ograniczeniami wynikającymi z kodeksu pracy – tak: uchwała 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 30 kwietnia 1991 roku, III 10/91),
- wierzytelności mające charakter odszkodowawczy (z wyjątkami wskazanymi poniżej),
- wierzytelności z tytułu papierów wartościowych, np. weksli,
- wierzytelności należne z tytułu rozliczeń podatkowych (np. nadpłata podatku VAT).

Są wyłączenia

Ustawodawca wyróżnia jednak szczególne grupy wierzytelności (i związanych z nimi świadczeń), które z mocy prawa nie podlegają egzekucji. Są to m. in.:

- sumy przyznane przez Skarb Państwa na specjalne cele (to jest stypendia na kształcenie, świadczenia rodzinne, różnego rodzaju subwencje, pomoc wypłacana dziecku umieszczonemu w rodzinie zastępczej),
- prawa niezbywalne, chyba że możliwość ich zbycia wyłączono umową, a przedmiot świadczenia nadaje się do egzekucji albo wykonanie prawa może być powierzone komu innemu – są to m. in. roszczenia z tytułu zachowku czy też roszczenie odszkodowawcze z tytułu uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia (z pewnymi wyjątkami),
- świadczenia z ubezpieczeń osobowych (np. od następstw nieszczęśliwych wypadków) oraz odszkodowania z ubezpieczeń majątkowych do trzech czwartych ich wysokości,
- świadczenia z pomocy społecznej.

Jaka jest procedura

W celu skierowania egzekucji do określonej wierzytelności potrzebna jest oczywiście wiedza wierzyciela o jej istnieniu. We wniosku o wszczęcie egzekucji należy określić taką wierzytelność poprzez podanie jej podstawy (tytułu prawnego – np. umowy) oraz osoby zobowiązanej z jej tytułu („trzeciodłużnika”), najlepiej wraz z podaniem adresu zamieszkania tej osoby. Do zajęcia dochodzi bowiem poprzez wysłanie przez komornika wezwania do trzeciodłużnika. Wagę dokładnego skonkretyzowania zajmowanej wierzytelności podkreślił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 11 stycznia 2006 roku (III CK 335/05), w którym stwierdził, że wezwanie adresowane do dłużnika konkretnej wierzytelności prowadzi - w świetle art. 896 k.p.c. - do zajęcia tej wierzytelności jedynie wtedy, gdy indywidualizuje ją w sposób, który nie wywołuje wątpliwości, że o tę wierzytelność chodzi.

Zajęcie jest dokonane z chwilą doręczenia wezwania „trzeciodłużnikowi”. Zajęcie wierzytelności ma zasadniczy skutek – od tej chwili trzeciodłużnik może świadczyć tylko na ręce komornika lub do depozytu sądowego. Rozporządzenie (np. poprzez cesję) zajęta

wierzytelnością jest bezskuteczne w stosunku do wierzyciela egzekwującego. Jednocześnie komornik zawiadamia dłużnika, że nie wolno mu odbierać świadczenia od „trzeciodłużnika” ani rozporządzać zajętą wierzytelnością. Ważne jest to, że dłużnik nie może upoważnić „trzeciodłużnika” do świadczenia wprost w ręce wierzyciela egzekwującego.

Brak wiedzy wierzyciela nie zamyka drogi do skierowania egzekucji do powyższego składnika majątku. Komornik może bowiem sam posiadać wiedzę o istnieniu wierzytelności podlegającej zajęciu w ramach poszukiwania majątku dłużnika, które odbywa się na wniosek wierzyciela.

Gdy trzeciodłużnik się uchyla

Po zajęciu wierzytelności przez komornika występuje zatem następująca sytuacja – w miejsce dłużnika, jako uprawniony z tytułu świadczenia od „trzeciodłużnika” wstępuje wierzyciel egzekwujący. Wierzyciel może zatem zaspokoić swoją wierzytelność w ramach stosunku prawnego, którego stroną sam nie jest. Wierzyciel z mocy samego zajęcia może wykonywać wszelkie prawa i roszczenia dłużnika w stosunku do „trzeciodłużnika”. Komornik na żądanie wierzyciela wydaje mu specjalne zaświadczenie, którym ten może się wylegitymować przed „trzeciodłużnikiem”. W praktyce zdarzają się przypadki, gdy zapłata zajętej wierzytelności przeciąga się w czasie np. z tego powodu, że „trzeciodłużnik” twierdzi, iż wierzytelność ta nie jest jeszcze wymagalna. W takim wypadku komornikowi trudno jest sprawdzić, czy rzeczywiście nie nastąpiła jeszcze wymagalność, czy jest to jedynie taktyka „trzeciodłużnika” zmierzającego do uchylenia się od spełnienia świadczenia. Może się również zdarzyć, że dłużnik w stosunku do którego prowadzone jest postępowanie egzekucyjne, nie funkcjonuje już na rynku, a w związku z tym nie można od niego uzyskać wiadomości dotyczących zajętej wierzytelności, natomiast sam „trzeciodłużnik” twierdzi, że wierzytelność jest jeszcze niewymagalna, lub w inny sposób odwleka jej zapłatę.

Wierzyciel może podejmować bezpośrednio w stosunku do trzeciodłużnika określone działania. Przede wszystkim w przypadku uchylania się przez niego z zapłatą wierzytelności, może wezwać go do zapłaty. Wierzyciel może także pozwać trzeciodłużnika o zapłatę zajętej wierzytelności.

Jeżeli trzeciodłużnik uchyla się ze spełnieniem świadczenia już wymagalnego (przy czym nie zaprzecza, że świadczenie jest już wymagalne) komornik może obciążyć go grzywną do dwóch tysięcy złotych.

Zdaniem autora

Egzekucja z wierzytelności stanowi jedną z możliwości zaspokojenia się wierzyciela w toku sądowego postępowania egzekucyjnego. Taka forma egzekucji jest przydatna szczególnie w sektorze budowlanym, gdzie wykonawcy bardzo często pozostawiają kaucje gwarancyjne zwracane kilka lat po wykonaniu robót. Do wszczęcia egzekucji z innych wierzytelności potrzebna jest wiedza przynajmniej w zakresie osoby trzeciodłużnika oraz tytułu prawnego.

Komornik może także sam poczynić stosowne ustalenia dotyczące tego składnika majątku. W przypadku zwlekania z zapłatą świadczenia wierzycielowi przysługują stosunkowo mocne instrumenty nacisku na „trzeciodłużnika”.

Autor: Piotr Pawłowski, prawnik, Kancelaria Prawna Piszcz, Norek i Wspólnicy